

ВПЛИВ СУЧАСНОЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Тодріна І.В., к.е.н., доцент

Євсєєв С.Є., к.і.н., доцент

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Механізм функціонування сучасної освіти, у тому числі й вищої, розвивається і трансформується в умовах нових глобальних викликів та демократії.

Система вищої освіти України знаходиться у процесі постійного реформування, що зумовлено трансформаційними змінами у суспільстві та необхідністю відповідати вимогам становлення економіки знань. Вища освіта стає дуже важливим суспільним інститутом, тому нових підходів потребує вся система управління нею.

Основним чинником, що впливає на розвиток вищої освіти є складна соціально-економічна ситуація, яка склалася в Україні. За останній рік до вже давно існуючих соціально-економічних проблем (дефіцитне бюджетне фінансування, високий рівень корупції, вкрай низький рівень інвестиційної активності, низький рівень доходів населення) слід додати негативний економічний вплив обмежувальних протиепідемічних заходів, спрямованих на запобігання поширенню коронавірусу COVID-19. Пандемія вплинула на звичні режими навчально-виховного процесу, життя студентів, їх родин, викладачів, соціально-економічних питань, серед яких перш за все питання рівності доступу до навчання (різний рівень забезпеченості студентів засобами для дистанційного навчання та неоднаковий доступ до якісного Інтернету).

У вересні 2020 року відбулася панельна дискусія онлайн на тему: "Університет в умовах карантину", де проректора провідних вишів Києва, Харкова, Дніпра обговорювали досвід організації дистанційної освіти.

В якості основних проблем, які виникли в процесі впровадження дистанційного навчання, можна визначити наступні:

- необхідність значних економічних витрат університетів як на дотримання карантинних заходів, так і на організацію дистанційного навчання у цілому;

- пошук нових форм управління навчальним процесом (запровадження режиму електронних журналів і електронних відомостей);

- пошук нових форм мотивації студентів навчатися он-лайн;

- питання адаптації першокурсників до навчання у вишу;

- питання методики проведення он-лайн занять та оцінювання знань студентів;

- перевантаження та вигорання викладачів (на кожну годину проведення занять онлайн припадає 3-4 години підготовки до занять);

- нові підходи до цифровізації освіти;

- зміни, що відбуваються на ринку праці і в політиці роботодавців.

Отже, система вищої освіти опинилася в ситуації, коли рівень розвитку технологій значно випереджає динаміку змін у свідомості суб'єктів вищої освіти.

Негативні зміни відбулися й у бюджетному фінансуванні. Суттєво зменшився фонд розвитку вищих навчальних закладів — на 250 млн. грн., субвенція на соціальний захист педагогічних працівників - на 1,55 млрд. грн. В цілому видатки державного бюджету на освіту в Україні становлять 36268,7 млн. грн., або 4,3% ВВП, з них на вищу освіту — лише 1,1% ВВП. Аналізуючи поточну економічну ситуацію в Україні, зазначимо, що за розрахунками МВФ, реальний ВВП України у 2020 році скоротиться на 7.7%. Індекс споживчих цін в Україні, за

прогнозами Світового банку за підсумками 2020 року складе 8.9 %. Відмітимо, що ВВП є одним з основних показників, який визначає рівень надходжень до державного бюджету.

В уточненому макроекономічному прогнозі фонд оплати праці найманих працівників зменшено на 8,6 % (на 116,7 млрд. грн.). Прогнозний показник середньомісячної заробітної плати на 14,3% менше від показника, затвердженого урядом у 2019 році. Крім того, у 2020 році очікується зменшення реальної заробітної плати на 4,5 %, тоді як за підсумками 2019 року вона зросла на 9,8%. Очікуваний рівень безробіття збільшено на 16%, тобто в Україні очікувана кількість безробітних може досягнути 1,6 млн. осіб.

Звичайно, така ситуація значною мірою погіршує умови функціонування закладів вищої освіти в Україні, знижує престижність вищої освіти, можливість працевлаштування випускників за спеціальністю, зменшує можливість потенційних абітурієнтів та студентів навчатись не тільки на контрактній, а й на бюджетній основі.

Ринок освітніх послуг в Україні є надзвичайно конкурентним. Він представлений 650 вищими навчальними закладами, з них – 281 виш третього-четвертого рівня акредитації. Тільки в місті Харкові працює 41 виш. З одного боку – система вищої освіти, яка почала формуватись у 30-ті роки минулого століття, коли Харків був столицею України, дала змогу нашому місту стати інтелектуальною столицею держави, містом студентів, з іншого – доводиться працювати в умовах постійно зростаючої конкуренції, де перемагає сильніший. Ситуацію ускладнює той факт, що у громадян України з'явилася можливість отримувати освіту за кордоном, а українським вишам досить складно конкурувати із закордонними університетами. Надолужити відтік абітурієнтів за кордон за рахунок іноземних студентів з кожним роком стає все складніше.

Відповідно, профорієнтаційна робота потребує постійної уваги. На наш погляд доцільно з'ясувати можливості студентів по підтриманню, в сучасних умовах карантину, зв'язку зі школами, де вони навчались, з метою подальшої популяризації університетів, розробити ефективні форми профорієнтаційної роботи серед школярів, учнів коледжів.

В умовах, що склалися, на наш погляд, доцільно залучати до участі у наукових конференціях разом зі студентами також учнів шкіл, коледжів, курсантів військових училищ, що значною мірою сприятиме популяризації вишів серед широкого загалу.

Вважаємо за доцільне торкнутись питання роботи з пільговим контингентом. В умовах значного підвищення вимог до абітурієнтів, скорочується їх кількість, за рахунок того, що певна частина школярів не може здати ЗНО на належному рівні. В той же час Міністерство освіти і науки передбачило певні пільги для вступу до вишів наприклад для учасників АТО та ООС. Активна робота з цією категорією абітурієнтів, на наш погляд, має перспективи і використовується на сьогодні недостатньо.

Отже, в сучасних соціально-економічних умовах та в умовах жорсткої конкуренції на ринку освітніх послуг, що склалися в Україні і світі, нажаль, як і в більшості кризових ситуацій, максимум зусиль треба докласти саме викладачам, які є одними з основних учасників навчально-освітнього процесу.

Література:

1. Куклін О. В. Освітня система як чинник економічного розвитку суспільства. Черкаси: ЧНУ ім. Б.Хмельницького, 2010. 31 с.

2.Євген Сакало Майбутнє вже настало. *Дзеркало тижня*: веб-сайт. URL: <https://zn.ua> (дата звернення: 14.11.2020).

3.Видатки держбюджету України. *Міністерство фінансів України*: веб-сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua> (дата звернення: 14.11.2020).